

Toimetuse ja talituse

TALLINNAS,

Pagari uul. nr. 1

Toimetaja kõnetunnid

kella 12—1.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI.

ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS

ülemjuhataja staabi väljaandel.

Tellimise hind:

1 aasta peale 40 marka

1/2 " " 20 "

1/4 " " 10 "

Kuulutuste ja teada-

annete hind: Iga kor-

pusrea eest 1 mark.

Tellimisi ja kuulutusi võtavad vastu kõik wabarilgi postiasutused ja era-raamatukauplused.

Nr. 2.

Laupäewal, 10. jaanuaril 1920.

II. aastakäik

Sisukord.

Ametlik osa:

1. Ülendused.
2. Väljawõtted Sõjawägede Ülemjuhataja päewakästudest.
3. Sõjawägede Ülemjuhataja sunduslik määrus.
4. Väljawõtted Sõjamministri päewakästudest.

Üleüldine osa:

1. Sõjahaiguste vastu wõitlemisest Saksa sõjawäes.
2. Ludendorffi sõjamälestused.
3. Mõni sõna ohwitseride kogu põhikirjast.
4. Ajakirjanduse ülewaade.
5. Segateated.
6. Kirjawastused.

Ametlik osa.

Ülendused.

Väljawõtted kästudest Wabariigi sõjawägedele.

Nr. 301.

Tallinnas, 31. detsembril 1919.

§ 1. Soomusrongide diviisi ülem alampolkownik Karl Parts ülendatse polkownikuts, wanusega 1-st jaanuarist 1920.

Nr. 304.

Tallinnas, 7. jaanuaril 1920.

§ 1. Allpool tähendub 4-da jalawäe polgu ohwitserid ülendatse:

Alamkaptenist — kaptenits:

1. Johannes Kõljalg, wanusega 17. nov. 1919.

Alamleitnantidest — leitnantidets:

1. Hans Karu, wanusega 1. septembrist 1919.
2. Aleksander Mik, " 18. septembrist 1919.
3. Hans Wanaus, " 22. septembrist 1919.
4. Alfred Kuust, " 28. septembrist 1919.
5. Oswald Hansen, wanusega 1. novembr. 1919.

6. Aleksander Einpaul, " 1. novembrist 1919.
7. Johannes Walfisch, " 15. novembrist 1919.
8. Edgar Fösberg, " 18. novembrist 1919.
9. Ferdinand Leinbock, wanusega 25. nov. 1919.
10. Johannes Wärrit, " 27. nov. 1919.
11. Mart Saarepera, " 1. detf. 1919.
12. August Hein, " 4. detf. 1919.
13. Aleksander Miller, " 7. detf. 1919.

Sipnikust — alamleitnantidets:

1. Harry Treilmann, wanusega 10. märts. 1919.

Nr. 305.

Tallinnas, 7. jaanuaril 1920.

§ 1. Allpool tähendub 7-da jalawäe polgu ohwitserid ülendatse:

Leitnantidest — alamkaptenits:

1. Rudolf Tomberg, wanusega 5. aprillist 1919.

Alamleitnantidest — leitnantidets:

1. Heinrich Dawel, wanusega 5. juunist 1919.

Sipnikudest — alamleitnantidets:

1. Jüri Seitam, wanusega 13. weebuarist 1919.
2. Eduard Eken, " 1. märtsist 1919.
3. August Padernik, " 28. märtsist 1919.
4. Adolf Berg, " 11. aprillist 1919.
5. Johannes Husmann, wanusega 3. maist 1919.

§ 2. Allpool tähendub 5-da jalawäe polgu ohwitserid ülendatse:

Alamleitnantidest — leitnantidets:

1. Andres Allast, wanusega 25. novembr. 1918.
2. Oswald Haas, " 2. detsembr. 1918.
3. Oskar Püsst, " 29. jaanuarist 1919.
4. Jaan Palko, " 6. juulist 1919.

Sipnikudest — alamleitnantidets:

1. Hermann Männik, wanusega 19. jaan. 1919.
2. Julius Eilandt, " 17. aprill. 1919.
3. Johannes Hoberg, " 29. juunist 1919.

Nr. 306.

Tallinnas, 7. jaanuaril 1920.

§ 1. 1. jalawäe polgust alamkapten Rudolf Roff ülendatse kaptenits, wanusega 16. oktoobrist 1919.

§ 2. Riisaroopalise soomusrongi nr. 2 pealt leitnant Jaan Saar ülendatse alamkaptenits, wanusega 9. augustist 1919.

§ 3. 3-da diviisi tagavara bataljonist leitnant Eduard Morlat ülendatse alamkapteniks, wanusega 26. oktoobrist 1919.

§ 4. 1-se diviisi staabist alamleitnant Alfred Waga ülendatse leitnandiks, wanusega 21. maist 1919.

§ 5. Satala partisi polgust alamleitnant Johannes Holland ülendatse leitnandiks, wanusega 22. maist 1919.

§ 6. 2-se diviisi tagavara bataljonist alamleitnant Gerhard Perli ülendatse leitnandiks, wanusega 12. novembrist 1919.

§ 7. Pesti teadete kogumise punkti ülem lipnik August Wasil ülendatse alamleitnandiks, wanusega 13. detsembrist 1918.

§ 8. Piirivalwe walitsusest lipnik Rudolf Mohrmann ülendatse alamleitnandiks, wanusega 25. märtsist 1919.

§ 9. Soomusrongide diviisist lipnik Wasili Afshemenko ülendatse alamleitnandiks, wanusega 15. juulist 1919.

Mr. 307.

Tallinnas, 7. jaanuaril 1920.

§ 1. Riisaroopalise soomusrongi nr. 1 komandant alamkapten Heinrich Mets ülendatse kapteniks, wanusega 28-st märtsist 1919.

§ 2. 1-se diviisi inseneri kohustetäitja alamkapten Nikolai Peterson ülendatse kapteniks, wanusega 26-st oktoobrist 1919.

§ 3. 2-st juurtükiväe polgust leitnant Richard Vessel ülendatse alamkapteniks, wanusega 10-st märtsist 1919.

§ 4. 2-se diviisi tagavara bataljonist leitnant Harry Normann ülendatse alamkapteniks, wanusega 13-st juunist 1919.

§ 5. Soomusrongide diviisi eskadronist leitnant Oskar Enkelberg ülendatse alamkapteniks, wanusega 12-st juulist 1919.

§ 6. Inseneri bataljonist leitnant Gustaw Meister ülendatse alamkapteniks, wanusega 10-st augustist 1919.

§ 7. 3-da diviisi tagavara bataljonist alamleitnant Johannes Buer ülendatse leitnandiks, wanusega 14-st detsembrist 1919.

Mr. 308.

Tallinnas, 7. jaanuaril 1920.

§ 1. Allpool tähendub soomusrongide diviisist soomusautode kolonni ohvitserid ülendatse:

Alamkaptenist — kapteniks:

1. Eduard Kartus, wanusega 4-st maist 1919.

Leitnandist — alamkapteniks:

1. Konstantin Kanev, wanusega 27-st juunist 1919.

Lipnikust — alamleitnandiks:

1. Karl Behrfin, wanusega 21-st detsembrist 1918.

§ 2. Allpool tähendub 1-se jalaväe polgu ohvitserid ülendatse:

Alamkaptenist — kapteniks:

1. August Baiber, wanusega 22-st augustist 1919.

Leitnandist — alamkapteniks:

1. Karl Söbenik, wanusega 3-st juunist 1919.

§ 3. Allpool tähendub laiaroopalise soomusrongi nr. 3. ohvitserid ülendatse:

Leitnandist — alamkapteniks:

1. Peeter Nuss, wanusega 10-st augustist 1919.

Alamleitnandist — leitnandiks:

1. Johan Kase, wanusega 18-st maist 1919.

Lipnikust — alamleitnandiks:

1. Hugo Kulbock, wanusega 3-st aprillist 1919.

§ 4. Allpool tähendub 1-se diviisi tagavara bataljoni ohvitserid ülendatse:

Alamleitnandist — leitnandiks:

1. Herbert Eilandt, wanusega 27-st juulist 1919.

Lipnikust — alamleitnantidiks:

1. Wiegont Mägi, wanusega 23-st jaanuarist 1919.

2. Erich Laas, " 13-st juunist 1919.

3. Priido Tamberg, " 25-st oktoobrist 1919.

Mr. 311.

Tallinnas, 7. jaanuaril 1920.

§ 1. Miniristileja „Lembitu“ wanem suurtükiväe ohvitser aselipnik Andrei Erikson ülendatse nooremaks leitnandiks, wanusega 12-st augustist 1915.

§ 2. Suurtükilaewa „Ahti“ komandant aselipnik Andreas Julle ülendatse nooremaks leitnandiks, wanusega 30-st novembrist 1917.

§ 3. Merekõudede juhataja staabi wanema tästude täitja ohvitseri kohuste täitja ohvitseri asetäitja Rudolf Möllerson ülendatse nooremaks leitnandiks, wanusega 21-st detsembrist 1919.

§ 4. Piirivalwe walitsusest aselipnik Adolf Suurmann ülendatse nooremaks leitnandiks, wanusega 20-st septembrist 1915.

Sõjawägede Ülemjuhataja,

Kindralstaabi Kindral-Major Laidoner.

Wäljawõtted Sõjawägede Ülemjuhataja päewakäskudest.

Mr. 923.

Tallinnas, 5. jaanuaril 1919.

Sõjawäe Ringkonnakohtu otsuse täitmise endise polkowniku Adolf Rosenbergi kohta, kes Sõjawäe Ringkonnakohtu poolt N. E. § 1412 põhjal kõigi isearalaste diguste kaotamisega 1 aastaks wangiroodu mõisteti, lükkas sõja lõpuni edasi. Rosenberg reamehena väerinnale saata.

Päewakäsk täita Tagavara vägede ülemal,

Mr. 923-a.

Tallinnas, 5. jaanuaril 1919.

1. Kõik Eesti sõjawäes tarwitusel olevad autod ja mototšiklettid käivad Transpordi ja ja Etapi Walitsuse alla.

2. Viitumiseks mõivad sõjawäe aputused ja wäeosad ainult niisuguseid autosid ja mototšiklettisid tarwitada, mille peale sellekohased lubatähed ühes wastawa numbriga Transpordi ja Etapi Walitsusest wälja on antud.

3. Kõik sõjawäe autod, mis tarwitusel Tallinnas eht teistes linnades, kus auto-rühmad olemas, peavad auto-roodu eht auto rühmade garajhis seisma, peale minu staabi käsutada olewa auto, mis saab ise garajhis seisma. Tallinnas saamad sõiduks autod ainult walitsuse eht neile wastawate digustega ifitute nõudmiste peale Transpordi ja Etapi Walitsuse kaudu wälja antud. Auto-rühmadest saamad autod sõitmiseks wälja antud ainult diviisi ja diviisi staabi ülemate nõudmiste

peale. Sõiduautoade nõudmistele peal peab äratähendatud olema, kuhu autoga tahetakse sõita ja mis otstarbekas, kui kaua aja peale autod tarwis ja mitme inimese jaoks. veoautofi peavad Tallinnas walitsufuste ja wäeosade ülemad niisama Transpordi ja Etapi Walitsuse kaudu nõudma, kes neid oma äranägemise järele tarwidust mööda ära jaotab: auto-rühmadele on veoautode ärajagamise wäeosadele diwiisi intendantide korraldada, kellele nõudmistele peale ainult auto-rühmadele veoautod wälja saadetakse. Sanitarautod saawad Tallinnas Terwishoiu Walitsuse nõudmistele peale wälja saadatud, wäerinnal aga diwiisi arstide korraldusel.

4. Kõik autode tarwitajad peawad tingimata peale sõitu autojuhi poolt ettepanud sõidutähe täitma ja ära tähendama, millal wabastatud ja kus kohal, seda allkirjaga tõendades, wastasel korral ei saa autosid neile enam wälja antud.

5. Autod wõib juhtida ainult autojuht. Sõitjatel on kõwaste keelatud oma kätte tüüri wõtta, niisama ka suudida autojuhti kiirust suurendama ehk teisi, mitte sõidu seadustele wastawaid sõitufi tegema. Niisuguste juhtumiste ettetulekul saawad sõitjad wastutusele wõetud.

6. Autosid ja motofiklettisid wõib Transpordi ja Etapi Walitsus Warustuse ülema lubaga ka alalises käsutamises sõjawäe asutustele ja wäeosadele wälja anda, kui niisugused nende koosseisus ette on nähtud.

7. Sõjawäe asutuste ja wäeosade ülemad, kus autod ja motofiklettisid alalises käsutamises olemas, peawad selle järele walwama, et neid ainult ametisõitjateks tarwitatakse, sellekohaseid päewaraamatuid pidades, kus äratähendatud peab saama — kus sõidetud, kui kaua ja kellega, mis wõimaldats sõitjate kontroleerimist Transpordi ja Etapi Walitsusel.

8. Kõik sõjawäe asutused ja wäeosad, kus autod ja motofiklettisid tarwitada, peawad täielikku aruandeid pidama arafõidetud werstade, tundide, plahwatus- ning määrainete üle sellekohaste aruande lehtede järele, mis autoroodust ja auto-rühmadele wälja antakse. Aruanded peawad iga kuu 1-sel ja 15-dal kuupäewal Transpordi ja Etapi Walitsusesse saadatud saama.

9. Kõik sõjawäe asutused ja wäeosad peawad tingimata Transpordi ja Etapi Walitsusesse üles andma kõik autod ja motofiklettisid, mis neil olemas ja weel mitte registreeritud ei ole, et oleks wõimalik neid registreerida ja sõidulubasid ning numbrid wälja anda. Registreerimata autode ja motofiklettide jaoks sõidulubasid ja numbrid, nii kui ka warustust wälja ei anta.

10. Kõigil riiklistel asutustel, kellele Warustuse ülema lubaga erakorraliselt autosid ja motofiklettisid tarwitada antakse, tuleb kulutatu maksta tarwitusel olnud tundide eest tehnilise komitee poolt kindlaks määratud hindade järele.

11. Kõigil riiklistel asutustel, kes Eesti riigi piirides autosid ja motofiklettisid tarwitawad, tuleb sõjawäe Warustuse Walitsuselt antud numbrid ära anda ja Linnawalitsuselt sõidunumbrid wõtta.

12. Punkt 7 ja 8 mittetäitmise korral on Transpordi ja Etapi Walitsusel õigus autosid ja motofiklettisid tagasi wõtta.

Nr. 931.

Tallinnas, 7. jaanuaril 1920.

Minu pwl. nr. 739 täienduseks käsen ka Walga ja Wõru maakonna kaitseliidus ja komandantuurides

ja Narwa linna kaitseliidus teeniwatele ohwitseridele, ametnikkudele ja rahwawäelastele 6 marla päewaraha maksta 1-st oktoobrist 1919 armates.

Sõjawägede Ülemjuhataja:

Kindralstaabi Kindral-Major **Laidoner.**

Sõjawägede Ülemjuhataja sunduslik määrus nr. 19.

Tallinnas, 31. detsembril 1919.

§ 1. Sala wiinapõletajaid, põletatud wiinaga ja piiritusega kauplejaid ja ruumide omanikke, kelle teadmisel nende ruumides joowastawaid jooksi aeti ehk nendega kaubeldi, karistatakse, peale wiina, piirituse, nende walmistamise abinõude ja kartuli ning wiljaga tagawara konfiskeerimise — administratiivsel teel wangistusega kuni 3 kuuni wõi rahatrahwiga 1000 kuni 25.000 margani, kus juures mõlemad karistusi wõidakse korraga määrata.

§ 2. Konfiskeeritud wiin, piiritus, ajamise aparaadid ja kartulid ning wili saadetakse wallawalitsuste poolt Maakonna walitsusse, kes esimesel wõimalusel wiina, piirituse ja aparaadid Tallinna Altsiisi walitsusesse saadab, aga kartuli ja wila Maakonna toitlusosakonda üle annab. Linnades wallawalitsuse aset täidab politsei. Aruanded konfiskeeritud kraami üle saadetakse kirjalikult Ülemjuhataja Staapi.

§ 3. Karistuste alla, mis ettenähtud selles sunduslikus määruses, langewad ka isikud, kelle käest ehk selle ruumidest leitakse ükskõik kui suurel määral kodus walmistatud wiina.

§ 4. Sala wiinapõletajate ja wiinaga kauplejate ülesandjad ehk nende ülesleidjad isikud saawad tasuks kokku 1/6 osa karistuseks peale pandud rahatrahwist ja süüdlase konfiskeeritud waranduse wäärtusest. Sedasama tasu saawad ka politsei ja kaitseliidu ametnikud, kui nad ise oma algatusel salawiinapõletaja ehk kaupleja üles leiawad.

§ 5. Karistuse määramise õigus selle sundusliku määruse põhjal on: a) Sõjawäe ringkonna ülemal, b) Wabariigi Kaitse-Võidu ülemal, c) Maakonna walitsuse esimeestel, ja d) kohalistel sõjawäe ülematel, polgu ülemast alates.

§ 6. See määrus hakkab maksuma wäljatuulutamise päewast peale. Selle wäljatuulutamiseega kaotab makswuse sunduslik määrus nr. 10, 20 märtsist s. a.

Sõjawägede Ülemjuhataja,

Kindralstaabi kindral-major **Laidoner.**

Wäljawõtted sõjaministri päewakäskudest.

Nr. 1.

Tallinnas, 2. jaanuaril 1920.

Eesti Wabariigi Sõdurid! Uue aasta puhul soowin Teile, kes Teile läinud aastal Eesti pinda wahwalt oma rinnaga kaitstud olete, südamest õnne. Palju jõudu, kindlust, ühtmeelt ja julgust Kodumaa kaitseks.

Läinud aasta oli enaastisalgawat, tihtipeale meeleärasheitlikku wõitlust ja äärmist jõupingutust.

Tahaksime loota, et uus aasta siin muudatust toots.

Head õnnelikku uut aastat!

M. Sant.

Sõjaminister.

Nr. 2.

Tallinnas, 5. jaanuaril 1920.

§ 1. Päämaksu nr. 87, 3-ft desembrist 1919. a. käitenduseks käsen trahwirahad renteidesse sisse maksta: linnades asuvad asutused — 2 korda nädalas, maal asuvad asutused — 1 kord nädalas. Kui summasid vähem kui 50 marka — siis iga kuu lõpul.

Kindralstaabi Kindral-Major **Larka**.
Sõjaministri eest.

	Üleüldine osa.	
--	-----------------------	--

Suguhaiguste vastu võitlemisest Saksa sõjaväes maailmasõja ajal.

J. A.

(Lõpp. *)

Saksa sõjaväes peeti sõdatitele, alam-ohvitseridele ja ohvitseridele suguhaiguste üle ettelugemisi ja anti juhatusi, kuidas end nende haiguste eest hoida. Selle juures pandi sõjaväljal kõige suuremat rõhku enesedesinfektiooni ja profülaksi — ärahoidmise abinõude — tarvitamise peale. Kes sõduriteist sõjaväljal end suguhaiguste eest hoida tahtis, sellel oli see igal ajal ja igal pool võimalik. Kohalikkudes ambulantsides, laatsaretides, apteekides jne. olid kaitseabinõud alati saadaval. Suurlinnades, nagu Lembergis (Lvovis), olid ka võõrastemajades iseäralised „profülaksi-toad“ sisse seatud. Ausrria sõjaväes juhutati platatite ja fildide läbi iseäraliste „profülaksi jaamade“ juure.

Desinfektiooni abinõude rutuline tarvitamine on väga tähtis. Dr. Blaschko**) tõendab, et Amecika sõjaväes 16 aasta jooksul ühtegi haigeksjäämist ette ei tulnud neil korradel, kus desinfitseerimist tarvitati esimese nelja tunni jooksul pärast kahtlast suguakti. Esimese kümne tunni jooksul ette võetud desinfektiooni korral oli ainult 0,5% haigeksjäämist. Neil korradel aga, kus desinfektioon alles hiljem kui kümme tundi pärast akti ette võeti, oli juba 7,4% haigeksjäämist. Saksa arstidel ei olnud võimalik selle kohta arvuksid koguda, nii ei võid nad nende kaitseabinõude tarvitamise tagajärgede kohta sõjas oma otsust anda.

Mõnel pool määrati karistusi, neile, kes ilma kaitseabinõusid tarvitamata haigeks olid jäänud. Kuid sõjajärgses ei olnud võimalik neid karistusi maksta panna. Warsti jõuti otsusele, et karistustega siin palju midagi kätte saada ei ole, vaid et ainuke edutavam tee on sõduritele ikka jälle seletusi anda suguhaiguste hädaohu kohta ja neile kaitseabinõude tarvitamist kõige lihtsimal kujul soovitada. Seletustega tuli sõdurite peale mõjuda, et nad endid hädaohu eest hoiaksid või vähemalt kaitseabinõusid tarvitaksid.

Enamasti jäeti suguhaiged mõneks ajaks puhkusest ilma, sellepärast, et nad kohusvastaselt ja tergemeelselt oma terwisega olid risteerinud, mis järelbusel nad mõneks nädalaks isamaa kaitsemisest eemale pidid jääma. Kuid ka see määrus ei aidanud palju. Oli ju sõjajärgses juures paljudele juhtnõuks: „Wõta elust, mis veel võtta saad: kes teab, kas homme enam elad“.

*) W. „Sõdur“ nr. 1.

**) Blaschko, Ein neuer Weg zur Bekämpfung der Geschlechtskrankheiten.

Ka noorematele ohvitseridele peeti ettelugemisi karste eluviisi paremuse üle ja selgitati hädaohu, mis terwisega võib tekkida suguaktist väljaspool abielu. Nendest ettelugemistest võtsid osa mitte ainult arstid, vaid ka wanemad ohvitserid ja waimulikud. Iseäranis toonitati üleliigse alkoholitartutuse mõju suguhaiguste hädaohu suurendamise suhtes. Tuli ju joomisi sõjaväes õige sageasti ette.

Arutati sõduritoduseid, kinosi, lugemistubasid jne., kus iga sõdur oma wabad õhtud jelsimeeste keskel lõbusas ajaviites mööda võis saata. Sel moel oli võimalik sõdurisi eemal hoida läbitõimimisest kohalikkude elanikkudega, sellelt nad suguhaigusi võtsid saada.

Tehi selgeks, et laugelt suurem osa suguhaigusi mitte sõjaväljal ei ole saadud, vaid kodus puhkusel või ametisõidul olles. Sest kodus ei võetud laialilaginewa prostitutsiooni vastu mitte nii waljuid abinõusid tarvitusele, kui oltupeeritud maadel.

Gans*) on ühe korpuse piirkonnas suguhaigeteist sõduriteist järele pärinud, mis sugusest hallitast teegi oma haiguse on saanud. Kuigi tema arvud täiesti täpsed ei võid olla, sest raske on igal üksikul juhtumisel tõelisi hallitast teada saada, ja pealegi on tema kogutud materjali liiga vähe selleks, et üleüldist otsust võiks teha, — kuid siiski heidamad tema arvud huwitamat walguist nende kurbade olude peale. Tuhandest suguhaigeteist sõdurist, kes ühes eralduslaatsaretis arstimisel olid, oli 740-el tripper ja 260-el süüfilis. Nende mõlemate haiguste wahelord 3 : 1 käib väga hästi Blaschko arvudega kokku. Blaschko leidis nimelt tripperi, pehme chanteri ja süüfilise kohta järgmise wahelorra 7 : 1 : 2.

Tuhandest suguhaigeteist sõdurist said oma haiguse:

Elututse.	Tripperi.	Süüfilise.
Bordelli lõbutüdrukutelt	56) 152	27)
Uulitsa	96)	34) 61
Raiskelneritelt "	109	45
Teenijateist tüdrukutelt	106	35
Dma naistelt	53	21
Rodanikutütardeist	24	18
Leskedelt	14	5
Sõdurimaistelt	32	8
Teistelt võõrastelt naistelt	18	3
Poepreilidelt	73	17
Rais-wabrikutöölistelt	61	20
Omblejannadelt, pesunaiistelt	18	3
Raiskunstnikudelt	2	2
Telefonipreilidelt	1	—
Tramwai naiskond uktoritelt	3	1
Rais-põllutöölistelt	4	3
Haigerawitsejatelt õbedelt	1	—
Sõhinaistelt	2	—
Soonetasujatelt	—	1
Teadmata, kellest	67	17
Ühtekokku:	740	260

Tuhandest suguhaigeteist sõdurist olid 675 = 87,5% poisimehed, 308 = 30,8% naisemehed, 14 = 1,4% lesed ja 3 = 0,3% lahutatud. Need arvud näitavad, kui tõsine hädaohu rahwa tulewikku ja tõe terwist ähwar-

*) Gans, Die Ansteckungsquellen der geschlechtskranken Heeresangehörigen während des Krieges.

had, sellepärast on demobilisatsioonil korral või pärast demobilisatsiooni tungivalt tarvis kõiki neid, kes suguhaiged olid, uuesti põhjalikult läbi katsuda lasta, nagu see Saksa sõjaväes kawatsetudki oli.

381 juhtumisel = 38,1% oli haigus kodukohas saadud, 351 juhtumisel = 35,1% garnisonis olles, 128 juhtumisel = 12,8% puhkusel olles ja ainult 140 juhtumisel = 14% sõjaväljal.

Hoffmann teab küll, et nii väikesed arvud kogu sõjaväe kohta veel midagi tõendada ei või; kuid ka tema on kolme viimase sõjaaasta jooksul umbes 250,000 mehelise sõjaväe kohta tähtselt paneeritud teinud, ja need tähtselpaneeritud finitavad peajoonetes ülemaltoodud arwusid.

Pehme schanker (ulcus molle) on sõjas ajuti tugewamini esile tõusnud. Koenigstein on koguni selle haiguse „taudi“ tähele pannud, kuna mitme kuu jooksul 90% kõigist rawituselise laadetatavatest suguhaigetest pehmet schankrit põdesid. Et pehme schankri paised füüsilise omade sarnased on, siis pidi bakterioloogiline uurimine otsustama.

Suguhaigete arstimist toimetati sõjas peaaegu igal pool, vähemalt viimaste sõjaaastote jooksul, wäljalalitud eriarstid suuremates eralduslaatsaretides, kuhu haiged, niipea kui nad weomõimalised olid, isearalistes sanitaarwantrites toodi. Ka wäeosa juures wõeti iga suguhaige kohe arstimisele. Sõjateenistuse raskuse tõttu sõjaväljal ei wõidud suguhaiged kauemat aega arstimisest eemal hoida. Ka ei olnud wõimalik, et mõni haige nurga-arsti kätte sattus. Eriarstimisest lasti suguhaige sõdur alles siis wabaks, kui igasugune külgehahtamise wõimalus kõrwaldatud oli. Sellepärast tuli uuesti haigeksjäämissi wõrdlemisi harwa ette.

Selle tõttu, et suguhaiged aeglasti laatsaretiti toimetati, oli wõimalik warajast eht abortiivset arstimiseviisi tarwitada. Uuemate uurimiste järele on see terweksaamiseks väga tähtis. Wõib tõendatult lugeda, et füüsilist, kui teda kõige esimeses staadiumis energiliselt salwarfaaniga ja elawhõbedaga arstida, peaaegu ilma erandita idus ära wõib lämmatada. Blascho on leidnud, et tripperhaigetest, kes haiguse awalikuts tulemise esimesel päewal abortiivsele arstimisele wõetasse, 60 kuni 70% mõne päewa jooksul täiesti terweks wõiwad saada. Warajane arstimine oleneb warajast diagnoosist. Warajast diagnoosi wõis tripperi korral alati, füüsilise kahtluse korral aga eralduslaatsaretides ja bakterioloogilistes wäljalaboratoriumides ette wõtta.

Salwarfaani tarwitati ka okupeeritud maadondade kodanliste elanikkude arstimisel. Sõja jooksul on Saksa frondiwägedes 21 ja kodustes garnisoniwägedes 20 surmajuhumist salwarfaani fiskepriitumise järelduffel olnud, 16 juhtumisel ei olnud surma põhjus kindlasti teada.

Üleüldiselt jõuab prof. Hoffmann otsusele, et Saksa arstid maailmasõjas kõik oma teadmise ja wõimise suguhaiguste vastu wõitlemise teenistusse on pannud. Nad on häid tagajärgi saawutanud, kus juures nad ka uusi waatepunkte suguhaiguste vastu wõitlemise alal on awaldamud.

Ludendorffi sõjamälestused.

(Sõrg.*)

Neu-Sandec'i nõupidamiste ajal oli seisukord alles arenemisel. Meie pidime endid kõige ligema vastu

*) W. „Sõdur“ nr. 40, 1919. a.

ette walmistama, nimelt weneleste edasitungimise vastu üle Sani ja osalt ka Weitseli ülemise jooksu piirkonnas. Et seda edasitungimist finni pidada ja küljelitumise wõimalust Warswasi poolt oletades, oli soowitam Austria sõjaväe koksukurutud osafid, selle juures ka meie landwehri korpusi, Weitseli põhjapoolsele kaldale tagasi tõmmata. Austria sõjavägi lõunapool Weitselit oli weel tugew küllalt, et üksi hahtama saada.

Meie kolonnid ja woorid wedasid Poola sõjavälja tarwis suuremalt osalt ainult raskeid wantrid. Pealegi ei olnud neid wantrid tarwilikul arwul. Sellepärast palusind kindral v. Conradilt kergele wooriwantrite andmist, mida nõutawal määral ka saime. Need olid kerged wantrid kergele ja wähenõudlikkude hobustega, mida talumehed juhtisid. Need woorisid hahtati warsti panjewoorideks kutsuma. Panjehobune ja panjewantri wõeti ka lääne wäerinnal tarwitusele. Nimi tuli sellest, et hobusemehed üksteisele „panje“, herra, ütlesid. Meie soldatid hahtasid neid siis niisamuti kutsuma.

Sõjalised nõupidamised Neu-Sandec'is olid täiesti rahuloldawalt ja täielikus kokkuleppel lõppenud. Ühisk ülemjuhatus ei seatud fiske. Kindraloberst v. Hindenburg ja mina arwawime paremaks iseseiswaks jääda.

Arupidamistel arwatavate etapisaadondade ärapiramise pärast kippus hõõrumisi tulema. Austria-Ungria astus alati oma kasude eest wälja niisugusel mõõdul, mis tema sõjaliste saawutustega sugugi diges wahekorras ei seisnud. Oma seisukohast talitas ta dieiti. Kahetseda tuli aga, et Berliini wõimud seda alati sündida lastsid. Nemad kartsid Austria-Ungria poolt erarahu tegemist liitlastega, mida mina füüsiliselt wõimatult asjats pidasin. Septembris 1914 sündis etapisaadondade ärapiramine fiiski Saksa tarwiduste kohaselt, ilma et see rahuolematust Austria-Ungria ülemjuhatuses oleks tekitanud . . .

Edasitungimine põhjapool Weitselit algas 28. septembril.

Waenlase kohta ei olnud uusi teateid tulnud. Esialgul ta ei pannudki vastu, waid taganes meie eest.

Peatorter läks Wolbromi, siis Mjehowi ja Zendrischewi. Wolbrom oli ainult wabrit; teistel kahel olid kõik räpaste Poola linnade omadused. Gutikad olid päewakorral. Mjehowis olime väga kaugele ette läinud. Kasakate patrullid liitusid ümbruskonnas.

Meie wägede jõupingutused edasimarsimisel olid ülisuured. Teed olid põhjatud, ilmad halwad. Sellest hoolimata tuli väga suuri päewakäitusi, 30 kilomeetrit ja rohkem, teha, et waenlast Weitselilt üleminekul weel tabada ja finni pidada.

Itka rohkem ja rohkem selgus operatiivne mõte, et Austria wägi lõunapool Weitselit okustawat lahingut peab lüüa püüdma, Przemysli wabahtama ja Sani üle minema, kuna wäed põhjapool Weitselit waenlast finni pidid hoidma. See oli wõimalik ainult siis, kui waenlane weel Weitseli juurest leiti. Oli ta juba tugewate jõudubega, nagu see tal alati wõimalik oli, Weitseli läänepoolsele kaldale üle tulnud, siis olime meie liig nõrgad, et talle edukalt vastu panna. Pilt hahtas Neu-Sandec'i nõupidamistest saadit alatafa täienema. Ta muutus nii üleüldistes joontes kui ka ülituis asjus. Sellepärast kuulub ka see sõjalist kõige waheldusrikkamate hulka, mis kunagi on peetud. Ta on wäärt sõja-ajaloo raamatutes esimestel kohtadel seisma.

Ülemjuhatus pidi igapäew uusi raskeid otsusi tegema. Alamjuhüd leidsid mõimalusi iseseiswaks tegevuseks. See oli julge edasiminek teadmatusse, äge mõtlus ja ettevaatlik taganemine. Armeed nõrgad osad seisisid kauge maa peal laiali. Ometi walitses ainult üks selge ja sihtindel tahtmine.

Wägede liitumised olenesid kõige pealt sellest, kui palju täiendust tagant järele saadeti. Weoolud olid põhjatamate teede ja halbade ilmade pärast kõige wiletsamad, isegi suur kiwitee Warsawi ja Krakau wahel oli nii äraaetud, et rattad kuni rummuni roobastes käisid. Tee peal lasus jalasügawune pori lorb. Teede parandamine ja uuesti kordaseadmine nõudis määratumat töö, jõudusid oli aga wähe. Sõjawägi ja teetegijad roodud töötasid wäsimata ja nad saatsid ka palju korda. Kui meie oktoobri teisel pooltel tagasi läksime, oli teede pilt koguni muutunud. Meie olime kultuuritöö korda saatnud.

Raudteed olid niisama raskest. Mjehowi tunnel oli puruks lastud. Wene laiarooplise raudtee tuli kitsamaks ümber teha. Palju sildu tuli ehitada. Rõõr raskused kõrwaldati aga aegjasti, nii et sõjategevus selle all ei kannatanud.

Teadeti muresemise asi oli weel pahem kui Sda-Preisimaal. Wenelased olid need wähesed telegrafiliinid, mis olemas olid, purustanud ja postid ka ümber tõuganud. Ehitati mõned wäljatelegrafi liinid, sellega pidime leppima. Sõiduautod ja ratsakäskjalad olid kõige kindlamad ühenduswahendid. Sadejaamad, ehk neid küll wähe oli, töötasid jälle hästi. Ka siin läks mu! alati korda ette näha ja kästusid õigel ajal läbi wiia.

Elanikud ei sünnitanud meile raskusi. Rahwas oli sõnakuulelik ega pannud meie korraldustele wastu. Ettepanek, elanikke wenelaste wastu tarwitada, ei olnud läbiwiidaw.

4. oktoobril algasid Austria wäe peajõud edasitungimist, 5-dal läksid nad üle Wisloka. Wenelased ei awaldanud wistat wastupanekut. Austria wäed jõudsid juba 9-dal Sani juure ja tungisid Przemysli fiske.

Wähepeal hakkas ikka sagedamini teateid tulema, et Siberi korpusid Warsawi juures wälja laaditawat ja et tugewad Wene wäed Weiffeli paremat kallast mõõda põhjapoolt liikumat. Meil oli mulje, et waenlane suurt operatsiooni ette walmistas.

Uhe tapetud wõi haawatud Wene ohwitseri juures leiti üks käst, mis ülitähtsaid teateid sisaldas.

Grojetzi juures leitud käst andis meile selge pildi waenlase plaanidest. Suurwüstri plaan oli suurejooneline ja meile kardetaw. Raugelt üle 30 Wene korpusid pidid Warsawi ja Sani juu wahel Weiffelilt, teised wäed kaugele lõunapool Sani üle minema. Mackenseni 5 diwiisi wastu üksi seisid 14 Wene diwiisi. Suurwüstri kawatses 8. armeed põhjapoolt ümber haarata ja Austria wägedele eesrinnast kallale tungida, kuna ta oma pahema tiwaga kõrgustikul idapool Przemysli oma käes mõtles pidada. Selleks operatsiooniks tõi suurwüstri ka Rennenkampfi armeest toetuswägesid kohale.

Oleks see plaan korda läinud, siis oleks Wenemaa wõit, millega liitlased oma strateegilistes kawatsustes rehtendasid, kindel olnud.

(Järgneb.)

Mõni sõna ohwitseride Rõgu põhikirjast. *)

H. L.

Juba ammu ilmus päewalast ohwitseride Rõgu asutamise kohta, kuid selle nii tarwiitu ja kasuliku asutuse loomine liigub tigusammul, mis tundub otse mõdrastaw meie ohwitserkonnale, kelle organiseerimise mõimelst annab tunnistust meie rahwawägi.

Sarnase aeglase edenemise põhjuseid tuleb otsida ohwitseride Rõgu põhikirjast. See ei wasta koguni meie ohwitserkonna enamuse waadetele, ei saawuta ka neid tagajärgi, mis on tahtnud põhikirja koostajad, ja sünnitab palju talistusi kõgu loomise juures puhttegelises mõttes.

Arusaamatu on nimelt põhikirjas läbiwiidud liikmete jaotus liht- ja tegewliikmeteks. See täiesti tarbetu (nagu allpool näeme) jaotus ei ole sugugi õiglane, sest kuna kõik liikmed ühesuguseid kohustusi kannawad, on tegewliikmetel palju suuremad õigused. Sarnase jaotuse olewat esile kutsunud ideast, et olude tõttu on sattunud meie ohwitserkonna sekka isikuid, kellel ei ole õigusi kanda ohwitseri mundrit „de jure“, ehk kelle kõlbline tasapind ei luba olla sõdurite taswatajaks ja õpetajaks ja seda ohwitserkond ei tahaks näha selle tõttu enese keskel, ning — teisels kartus, et sarnased isikud wõiwad sattuda juhtiwale kohtadele.

Waatleme neid põhjusi.

Salata ei saa, et meie ohwitserkonna hulgas nime- tud elementi leidub, kuld olen kindel selles, et meie ohwitseride üheüldine masse on küllalt küps selleks, et walida wäkilisi isikuid juhtima enese asemist elu ja tegewust, kõrwale heites igasuguse juhuslise ja kõlbmata elemendi. Seda arwamist õigustab ideast, et meie ohwitserid on wälja heitnud juhuslise elemendi ikka enne, kui see seaduslikult on sündinud. Selgemaks tõenduseks on hiljutine polkownik R. episood.

Teisels, on siis praeguse põhikirjaga kätte saadud mitte kõlbulise elemendi eraldamine? Ei sugugi! Meie näeme neid igalpool eneste keskel: koosolekutel (seal küll healetamise õigusega), Rõgu lugemistoas, mangulaudade taga, piduõhtutel j. n. e. Igalpool ohwitserkonna keskel on neil luba liikuda, ja ülewal peawad nad endid (nende olema omase psühholoogia tõttu) muidugi ohwitserikorporatsiooni täteõigusliste liikmetena.

Nagu näeme, ei ole selle liigitamisega kätte saadud soowitawaid tagajärgi, ja seda mõis põhikirja tuua ainult põhikirja koostajate arwamine, et meie ohwitserkonna enamus on liig arusaamatu, liig tergemeele ja tergeustlik, sest ainult nende omaduste oletusel peaseksid juhtiwale kohtadele juhuslikud isikud. Seda aga ei wõi ütelda keegi kes meie ohwitseride wahegi tunneb.

Waatleme nüüd praktilist külge.

Juba „ajutise“ juhatusel walimine, mis põhikirjas sugugi ettenähtud ei ole, näitab wilmasse puudulikkust. Kuid kõige täbaram on osakondade awamine wäeosades, ja seal on ju meie ohwitseride enamus. Tuleb wälja, et praegu osakondi awada peaaegu ei saagi. Kõige wähem tegewliikmete arw osakonnas oleks kolm, kes siis juhatusel moodustaksid. Meil leidub aga liiga wähe wäeosasid, kus oleks kolm tegewliikme õigusega ohwitseri. Ja kuigi kuskil oleks, siis ei saa ometi kuidagi loomulikuks lugeda, kui need kolm määratud ohwitseri hakkaksid ajama wäeosas ohwitseride asju.

*) Toimetusele awaldamisels saadetud.

Juure aga tegemiskäimeid ei tule, sest neid võib vastu võtta ainult Rõugu juhatus, keda aga veel olemas ei ole. Tuleb siis oodata, kuni ajutine juhatus ja wanemate nõutogu wälja töötamad juhtnõõrid, mille järele saaks alalise juhatus ja nõutogu walimisele asuda ja tööd alata.

Rõukõõrtes selgub, et praegune põhitiri ei anna soomitawaid tagajärgi, tegeliski Rõugu asutamist ja tema tööd aga tuntawolt takistab ja õiglasi rahulolematust sünnitab suurema hulga ohwitseride seas. Sellepärast tuleks tingimata olem põhitiri uuesti läbi waadata ja muuta.

Ajakirjanduse ülewaade.

Waherahu allakirjutamise puhul kirjutab „Tallinna Teataja“:

„Sassa oltupalsiooniaga arwamata jättes on see esimene lord wise ja poole aasta jooksul, kus wiimane kui üks Eesti sõjamees werifesti tapelusest puhata saab. Ja mitte wõidetuna, waid wõitjana. See on wastupidaruse rekord. Wiib olla, et ilmas veel suurem siikus ja wihadus oma kallima wara kaitsmisel võimalik on, kuid suuremat sellest, mis Eesti sõjamees isamaa üli hoiab, waenlaste vastu wõideldes üles näidanud, ei tunne ajalugu senini veel witte. Misugune õnn, seda tunnistada wõida, ilma et see sõnade-kõlinalaga tunduks! On õeldud, et palju kergem on sõda algada kui lõpetada. Teatud määral on see õige. Sõja algul wõimad ülewoolaw wärske jõuüllus ja wõitluse walude tundmatus osalt isegi tapelusesse kihutada. Piika ja kurnawa sõja lõpul ei ole aga kõike seda enam olemas. Siis ei taha keegi enam sõbida. Siis võib ka wõidurikast wäge veel ainult tuge w kohuse tunne püsti hoida ja selge teadmine, et kõik nähtud waenwad ja kannatatud walud oleks maha wistatud, kui meel wiimase silmapilguni kindlaks ei jää.

Eesti wäel on kohusetunnet ja see on kõige raskemates katsumistes püsima jäänud. Enamlased on seda isearanis sellest ajast saadit, kui Pihtwas rahuküsimuse arutamiseks esimene kokkusaamine oli, mahetpidamata proowinud. Nad on seda proowinud musituhande kihutuskirjaga, millega wäerind ja wäerinna seljatagune üle ujutati. Nad on seda proowinud marulise suurükitule ja pööraste tormijooksudega, mille sarnaseid isegi ilma sõja kestes wähe nähtud. Eesti rahwawäe kohusetunne ja meelekindlus on nii ühele kui teisele wankumataki vastu pidanud, sest igale mehele on selge, et kui wäerind nüüd murdub, siis aasta otsa ilmaaegu on heideldud ja uuesti tuleb otsast peale hakata. Selle meelekindluse esimene tagajärg on nüüd käes. Leping sõjalise tegewuse ehtalge lõpetamise üle ühe kõige wäiksema ja ühe kõige suurema ilmartigi wahel on walmis ja kirjutatud on selle lepingu wäikse riigi sõjamees oma piisikituga — nii, nagu meie isamaa au ja huwide seisuhalt tarwilik on. Olets waenlane wähematti segadust, wähematti wankumist meie malewa ribadest manganud, olets tal wähegi lootust jäänud, et meie wägi wäherma kui täie hinna eest walmis oleks rahu vastu wõtma, siis ei oleks seda lepingut praegu mitte olemas, waid wõitlus Eesti iseseiswuse häwitamiseks teeks endise ägedusega edasi.“

„P o s t i m e e s“ kirjutab:

„Tegeliskult praegu maffew wõim Wenemaal on sunnitud olnud meid iseseiswaks tunnistama ja meile piiritsid lubama, mis kõigile Eesti rahwuslikkudele nõudmistele ja riigi julgeolekule wastawad. Meie

Petseri suguwennad, kes aastasadadid emamoast lahutatud wõdra surwe all elasid ja Wene mõistmata taguruse politika läbi hariduslikelt oma kodumaa suguwendadest maha jäid, on wabastatud ja neile on tee arwatud enne uskumata waimlisele ja majanduslikule tõusule. Ja Eesti tuleb hull kandejõudu juure. Narwooma jõgi oma suure weejõuga ja tulewase weeteetähtsusega on täiesti Eesti piirides, nii et meie seal segamata talitada wõime, ja Peipfi suurem saar, Piirisaar, kust meid Wene röömsalgad alatafa tülitasid, on täiesti Eesti külge liidetud, nii et sarnased pahad üllatused sealikaudu enam ei kordu. Petseri maakonna etnograafiline piir wastab ka kõige paremalt strateegilistele nõudmistele. Seda kõik on meile kätte wõidetud Eesti wõrdlemata kangelasmeelne sõjawägi, kes Narwa all wiimased waenlase meeleheitlitud katseb, meile jõe kaudu halvemaid rahutingimisi peale suruda, tühjaks tegi. Eesti sõjawägi on Eesti aumäärilise lehekülje Euroopa ajalooke kirjutatud. Meie noor diplomaatia aga on parematele ja kawalamatele Wene nõutogude diplomaatidele enam kui tafakaalu pidanud ja meile lootust annud, et tema edaspidistes läbirääkimistes algatud diplomaatilise töö rahuloldawale lõpule wiib.“

Segateated.

Toetusraha rahwawäelaste perelondadele.

Riigi Teatajas nr. 108 — 23. detf. 1919. a. wälja kuulutatud „Rahwawäelaste perelondade toetamise seaduse“ par. 6. põhjal töö- ja hooletandeministeriumi algatusel kokku kutsutud komisjon toetusraha suuruse kindlaksmääramiseks otjastas toetusraha määramisel riiki nelsa raiooni jaotada: 1. raioon Tallinna ja Narwa linn. 2. raioon Tartu ja Walga linn. 3. raioon kõik teised linnad. 4. raioon maakonnad.

Museks wõttes riigi ettewõttes töötawate tööliste testmist päewapalka, töötas komisjon järgmise toetusraha tabeli wälja.

Toetuse saajate arw perelonnas	R a i o o n i d			
	1	2	3	4
Toetuse suurus tuus martades				
1 toet. saaja	320.00	294.40	268.80	240.00
2 toet. saajat	476.66 ^{2/3}	438.53 ^{1/2}	400.00	367.50
3 „ „	592.50	545.10	497.70	444.37 ^{1/2}
4 „ „ ja enam	692.00	636.64	581.28	519.00

Peale selle on töö- ja hooletandeministeriumi hooletande osakonna poolt selle seaduse par. 10. ette nähtud rahwawäelase ja ta perelonna seisuhorra üle teadete kogumiseks sellekohane lehworm wälja töötatud ja ilmub lähemal ajal trükist.

Sinna ja maakonnawalitsustele on ette pandud ministeeriumile teatada, kui palju teadete kogumise lehti waja läheb.

Toetusraha wäljamaksimine selle seaduse järel algab niipea, kui maakonna- ja linnawalitsused nende wormide järele teated ministeeriumi on saatnud. Ministeerium loobab seda juba jaanuarikuu teisel poolel teha wõiwat.

(Estur.)

Meelevaldused Moskvas.

„Krasnaja Gazeta“ teatel on Moskvas Eestiga waherahu allakirjutamise puhul suuri meelevaldusi toime pandud. Ramonew pidas rahwale balkonilt kõne, Tartu waherahu tähtsust toonitades.

Denikini wäed taganewad

waheltpidamata. Punased wäed on ka juba Tzaritsõni ära wõtnud. Tseritsõnist wäljalõõbub walged wäed taganewad Tihoretstaja poole. Punaste kätte olla paremal Wolga talbal ka Prantsuse suurtükitehas langenud. Enamlise raadioteate järele on Denikini walitsus kukutatud ja tema asemele kindral Ramonewski walitsus seatud.

Rahulepingu ratifikatsioonide wahetamine Pariisis.

Neuterile teatatakse Pariisist: Rahulepingu ratifikatsioonide wahetamine on 10. jaan. kell 4 Prantsuse wälisministeeriumis. Clemenceau kiri materjali kohta, mida jaksasid peawad wälja andma, antakse samal ajal v. Versnerile edasi.

✽ || Kirjawastused. || ✽

Mitmetele järelepärijatele. Sõjawäe osadele saadetakse „Sõduri“ uuest aastast peale maksuta. Kõik muud tellimised, erakõne kuni ka sõjawäelaste poolt oma nime peale, on maksulised.

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi polkownik Nitf.

Wäljaandja: Wägede ülemjuhataja staab.

On ilmunud:

Kuulipilduja „MAXIM“ i

- a) **Luku kirjeldus** — kahel suurel lehel, seinapeale kleepimiseks; paremal paberil: hind 1 mk. 75 penni leht, ja
- b) **Rikete piltlik kujutus** — kahe niisamasuguse lehe ja paberi peal: hind 1 mk. 75 penni leht.

Nimetud kirjeldusi ja kujutusi on kõigest 1000 eks. iga lehte trükitud. Saada Sõjawäe trükikojast, Tallinnas, Rütli tän. 13.

Tellimiste wastuwõtjaid
palume oma wana aasta arweid ära öiendada.

„Sõduri“ talitus.

„Sõduri“ tellimine 1920 a. peale on awatud.

Tellimise hind:

1 aasta peale:	40 marka
$\frac{1}{2}$ „ „	20 „
$\frac{1}{4}$ „ „	10 „

Sõjawäe Topograafia Osakonna wäljaandel

ilmus teises trükis

== Eestimaa kaart, leht № 2 ==

Hind 4 marka.

Mõõt: 10 wersta tollis.

Hind 4 marka.

Saada raamatukauplustest ja Sõjawäe Topograafia Osakonna kantseleist, Tallinnas, Lai tänav nr. 39 (teiselt korral).